

Мартин О.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

м. Львів, Україна

СУТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Економічна безпека є базовою і визначальною складовою національної безпеки, ув'язуючи економічний розвиток країни з внутрішнім і міжнародним становищем. В Законі України “Про основи національної безпеки України” безпека в економічній сфері розглядається як складова національної безпеки, до якої віднесено такі напрями державної політики: недопущення незаконного використання бюджетних коштів державних ресурсів і перетікання їх у тіньову економіку; контроль за експортно-імпортною діяльністю, що спрямована на підтримку важливих для України пріоритетів і захист вітчизняного виробника; боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів [1].

В економічній науці та практиці поки що не існує єдиної думки із приводу визначення категорії «економічна безпека». Основними трактуваннями поняття «економічна безпека» у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених є наступні.

1. Економічна безпека представляє собою *стан економіки держави, стійкість її та стабільність, протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам*. Ефективність економіки розглядається діалектично: вона водночас виступає результатом і інструментом досягнення соціальних цілей та загальної рівноваги. Так, Б.В. Губський під економічною безпекою розуміє можливість і

готовність економіки забезпечити достатні умови життя і розвитку особи, соціально-економічну і військово-політичну стабільність суспільства і держави, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [2, с. 99]. Подібну думку щодо трактування економічної безпеки держави висловлює А. Ревенко [3, с. 15] і О. Кириченко [4, с. 56].

2. Чимало науковців вбачають в економічній безпеці *передумову та гарант самостійності, незалежності і суверенності держави*. А. Степаненко та М. Герасимов під економічною безпекою розуміють такий стан економіки, що забезпечує її зовнішню незалежність і внутрішню стабільність [5, с. 39].

3. Економічна безпека визначається як *стан економіки, за якого забезпечується захист національних інтересів*. Так, Г. Пухтаєвич стверджує, що економічна безпека – це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в даному контексті він розуміє сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави [6, с. 128]. Таку точку зору відстоює В.О. Ткач [7, с. 229] і А.В. Бесчастний [8, с. 158].

4. Вчені акцентують також увагу на *соціальному чиннику (соціальний захист, рівень життя, задоволення потреб, життєдіяльність населення, добробут)*. Так, Г. Пастернак-Таранущенко визначає економічну безпеку як “стан держави, у якому є забезпеченою стабільність її існування, забезпечені найліпші умови для життя її мешканців, функціонування та розвитку самої держави” [9, с. 7].

5. Економічна безпека визначається як *механізм, система або комплекс заходів державного регулювання*. Зокрема, В. Волошин, В. Трегобчук відзначають, що “вироблення концепції економічної безпеки спирається на вищі довготривалі цілі і державні інтереси. Тому вона нерозривно пов’язана з уявленнями про майбутнє країни, про ту соціально-економічну модель, яка повинна формулювати зміни, які в результаті відбуваються, і яка виступає в

ролі соціального ідеалу” [10, с. 20]. На думку В. Амітана, внутрішнім змістом поняття “економічна безпека” є модель, спрямована на створення умов для неперервного пристосування господарської діяльності або економічного функціонування до мінливих умов досягнення поставленої мети як у межах держави, так і її регіонів та господарюючих суб’єктів [11, с. 14].

б. Економічна безпека пов’язується із місцем країни у світовому господарстві, або її конкурентоспроможністю. На думку А.В. Степаненко, економічна безпека «характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення, метою якого є задоволення потреб населення, протистояння дестабілізуючій дії факторів, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, і гарантування високих конкурентних позицій національної економіки у світовій системі господарювання» [12, с. 79].

Вище зазначені підходи, на думку В.Б. Тропіної та І. В. Губенко, доповнюють один одного, акцентуючи увагу на системні, структурні, функціональні властивості безпечного існування особистості, суспільства, держави, цивілізації в цілому. Відповідно, синтезуючи зазначені підходи, економічну безпеку вони визначають, на наш погляд, найбільш комплексно, вважаючи, що «це такий стан економіки, який досягається в результаті сукупності ефективних заходів щодо регулювання економічного механізму і за якого створюються умови для вільного і стабільного соціально орієнтованого розвитку країни, що передбачає задоволення життєво необхідних потреб населення та гарантування використання можливостей самореалізації кожного громадянина, забезпечується відносна автономність та стійкість економіки до впливу зовнішніх і внутрішніх негативних факторів» [13, с. 19].

Враховуючи всі позитивні моменти існуючих в економічній літературі точок зору та концепцій, ми виходимо із загальновідомого факту, що поняття «економічна безпека» має системний характер. На наш погляд, повноцінно і комплексно суть економічної безпеки доцільно сформулювати наступним чином. *Економічна безпека* – це такий стан економічного механізму, якому відповідає певний стан економічної системи та держави, що забезпечує і

гарантує розвиток і зростання економіки та соціальної сфери при достатньому захисті економічних інтересів країни. В результаті формується здатність протистояти і протидіяти системі загроз зовнішнього і внутрішнього походження, висока конкурентноздатність національної економіки у світовому економічному просторі, високий економічний і оборонний потенціал, що зумовлює підвищення рівня та якості життя населення країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України № 964-IV від 19.06.2003 р. – Режим доступу // <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Губський Б.В. Економічна безпека: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б.В. Губський. – К., 2001. – 122 с.
3. Ревенко А. Проблеми формування національної економічної безпеки України / А. Ревенко // Економіка України. – 1993. – №11. – С. 15–21.
4. Кириченко О.А. Організаційно-правове забезпечення функціонування системи економічної безпеки України / О.А. Кириченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2010. – № 1. – С.54-59.
5. Степаненко А. Оцінка економічної безпеки України та її регіонів / А. Степаненко, М. Герасимов // Регіон. економіка. – 2002. – № 2. – С. 39–54.
6. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки: навч. посіб. / Г. О. Пухтаєвич. – К. : КНЕУ, 2005. – 254 с.
7. Ткач В.О. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій / В.О. Ткач // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 1. – С.228-234.
8. Бесчастний А.В. Теоретичні засади державної стратегії забезпечення економічної безпеки / А.В. Бесчастний // Економічний простір. – 2009. – № 21. – С.155-162.
9. Пастернак-Таранущенко Г.А. Економічна безпека держави / Г.А. Пастернак-Таранущенко.– К.: ІДУСКМУ, 1994.– 160 с.

10. Волошин В. Концептуальні засади сталого розвитку регіонів України / В. Волошин, В. Трегобчук // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 7-22.

11. Амитан В.Н. Экономическая безопасность: концепция и основные модели / В.Н. Амитан // Економічна кібернетика. – 2000.– № 3-4.– С. 13-20.

12. Степаненко А.В. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку / А.В. Степаненко // Продуктивні сили України. – 2007. – № 1. – С.71-83.

13. Тропіна В.Б. Економічна безпека: теоретичні аспекти дослідження / В.Б. Тропіна, І. В. Губенко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2. – С. 16-22.